

**Metodický pokyn Ministerstva kultúry Slovenskej republiky
č. MK – 1669/2010-10/7472 z 1. júna 2010
k určení štandardov pre verejné knižnice**

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v nadväznosti na zákon č.183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) a v súlade so Stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008-2013 vydáva tento metodický pokyn Ministerstva kultúry Slovenskej republiky k určení štandardov pre verejné knižnice (ďalej len „metodický pokyn“) na zabezpečenie podmienok kvalitného poskytovania knižničných a informačných služieb verejnými knižnicami a optimálne využívanie verejných zdrojov, poskytovaných zriaďovateľmi verejných knižníc: samosprávnymi krajmi, mestami a obcami, alebo inými právnickými osobami.

Úvod

Zákon v § 9 definuje verejnú knižnicu a jej hlavné činnosti v závislosti na type knižnice, v § 13 a § 15 knižniciam určuje ich práva a povinnosti, v § 12 definuje práva a povinnosti zriaďovateľov alebo zakladateľov knižníc.

Verejná knižnica (ďalej len „knižnica“) je obecná knižnica, regionálna knižnica a krajská knižnica.

Knižničná jednotka je každý knižničný dokument zaradený do knižničného fondu bez ohľadu na formu nosiča, najmä kniha, samostatný zväzok diela na pokračovanie, ukončený ročník periodika, hudobnina, rukopis, grafika, obraz, kresba, kartografický knižničný dokument, patentový a firemný dokument, technická norma, audiovizuálny, elektronický a mikrografický dokument¹.

Zákon ani iné právne predpisy neurčujú kvantitatívne ani kvalitatívne štandardy, definujúce podmienky, ktoré majú splňať knižnice tohto typu pre to, aby mohli plniť svoje úlohy na optimálnej úrovni a rovnako kritériá optimálnej úrovne výkonov pre jednotlivé typy knižníc.

Metodický pokyn stanovuje kvantitatívne a kvalitatívne podmienky pre zabezpečovanie slobodného prístupu k informáciám a informačným zdrojom prostredníctvom verejných knižníc.

Článok 1 Ciele a pôsobnosť štandardov verejných knižníc

- 1) Cieľom štandardov je optimalizovať podmienky na kvalitné poskytovanie knižničných a informačných služieb verejnými knižnicami a optimálne využívanie verejných zdrojov, poskytovaných zriaďovateľmi verejných knižníc na zabezpečovanie slobodného prístupu k informáciám a informačným zdrojom.

¹ Vyhláška č. 421/2003 Zb. Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z 9. októbra 2003, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie vyradovaní a revízii knižničného fondu v knižniciach.

- 2) Štandardy verejných knižníc plnia funkciu argumentačného materiálu umožňujúceho knižniciam špecifikovať svoje relevantné finančné a materiálne potreby, umožňujú sebakontrolu a vzájomnú kontrolu časovej a miestnej prístupnosti a kvality knižničných a informačných služieb (spätná väzba) a sú tak aj nástrojom motivácie.
- 3) Štandardy verejných knižníc poskytnú knižniciam a zriaďovateľom relatívnu objektivizáciu nákladov na zabezpečenie optimálnych finančných a materiálnych podmienok pre požadovaný rozsah a úroveň poskytovania knižničných a informačných služieb knižnicami v ich zriaďovateľskej pôsobnosti. Plnia funkciu hodnotiaceho kritéria pri poskytovaní finančných prostriedkov z verejných zdrojov, umožňujú kontrolu efektívneho nakladania s verejnými prostriedkami vo väzbe na výkony knižníc.

Článok 2

Predmet štandardov verejných knižníc

- 1) Štandardy verejných knižníc určujú nasledovné kategórie a v nich parametre (kritériá):
 - 1.1. podmienky pre poskytovanie knižničných a informačných služieb:
 - 1.1.1. knižničné fondy (čl. 3):
 - 1.1.1.1. prírastky knižničných fondov nadobudnutých kúpou,
 - 1.1.1.1.2. počet titulov periodík,
 - 1.1.2. finančné prostriedky na zabezpečenie knižničných a informačných fondov (čl. 4),
 - 1.1.3. počet počítačov s pripojením na internet dostupných pre verejnosť (čl. 5),
 - 1.1.4. počet študijných miest (čl. 6),
 - 1.1.5. počet prevádzkových hodín pre verejnosť (čl. 7),
 - 1.2. odporúčané výkony knižníc (čl. 8):
 - 1.2.1. priemerný počet výpožičiek na zamestnanca vykonávajúceho knihovnícke činnosti²,
 - 1.2.2. priemerný počet výpožičiek na 1 obyvateľa,
 - 1.2.3. priemerné percento používateľov z počtu obyvateľov,
 - 1.2.4. priemerný obrat knižničného fondu,
 - 1.3. všeobecné princípy zabezpečovania slobodného prístupu k informáciám a informačným zdrojom prostredníctvom verejných knižníc (čl. 9).
- 2) Parametre štandardov sú stanovené diferencovane pre knižnice v 11 veľkostných kategóriách obcí a miest podľa počtu obyvateľov v sídle knižnice.
- 3) Do určitých veľkostných kategórií patria tak obecné ako aj regionálne knižnice, pričom majú rozdielnu šírku používateľského zázemia, úloh i služieb, preto sú vybrané parametre pre poskytovanie knižničných a informačných služieb ako aj odporúčaných výkonov verejných knižníc stanovené osobitne pre regionálne knižnice a zvlášť pre mestské a obecné knižnice.
- 4) Hodnoty väčšiny parametrov odporúčaných výkonov sú zafinované do dvoch výkonových úrovní: základnej a vyššej úrovne, ktoré vyjadrujú rozdielnu kvalitu činnosti knižnice, ale zároveň môžu reflektovať diferencovanosť miestnych podmienok a iných faktorov pôsobiacich na výkon porovnateľných knižníc.

² V zmysle Ročného výkazu o knižnici KULT (MK SR) 10-01

Článok 3 Knižničné fondy

- 1) Knižničný fond v primeranom rozsahu, skladbe a kvalite slúži na uspokojovanie potrieb a záujmov svojich používateľov. Aby mohol plniť túto úlohu vyžaduje priebežnú a systematickú aktualizáciu novými dokumentmi.
- 2) Odporúčané hodnoty sú chápané ako minimálny štandard, špecifické miestne podmienky, demografické zázemie, štruktúra a počet vzdelávacích inštitúcií by mala byť reflektovaná jeho primeraným zvýšením.
- 3) **Parameter: počet prírastkov knižničných jednotiek na obyvateľa nadobudnutých kúpou za jeden kalendárny rok.**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre mestské a obecné knižnice	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice
1 - 500	0,05	–
501 – 1 000	0,05	–
1 001 – 2 000	0,05	–
2 001 – 3 000	0,05	–
3 001 – 5 000	0,06	–
5 001 – 10 000	0,05	0,15
10 001 – 20 000	0,10	0,15
20 001 – 40 000	0,10	0,15
40 001 – 60 000	0,10	0,14
60 001 – 100 000	0,06	0,13
100 001 a viac	0,06	0,06

- 4) Pri uspokojovaní informačných, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských potrieb používateľov má okrem iných informačných zdrojov významnú úlohu periodická tlač.
- 5) **Parameter: počet titulov periodík**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre obecné a mestské knižnice	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice
1 - 500	min. 1 titul	–
501 – 1 000	min. 1 titul	–
1 001 – 2 000	1 - 5	–
2 001 – 3 000	5 – 10	–
3 001 – 5 000	10 – 20	–
5 001 – 10 000	10 – 30	40 – 50
10 001 – 20 000	15 – 35	50 – 100
20 001 – 40 000	35 - 60	100 – 150
40 001 – 60 000	100	150 – 200
60 001 – 100 000	100	200 – 300
100 001 a viac	100	300 a viac

Článok 4

Finančné prostriedky na zabezpečenie knižničných a informačných fondov

- 1) Pre zachovanie spoločenského významu a aktuálnosti knižničných fondov je nevyhnutná jeho priebežná obnova, systematické doplňovanie novými aktuálnymi informačnými zdrojmi.
- 2) Odporúčané hodnoty vychádzajú z reálneho prepočtu priemernej ceny kníh, zvýšenej na sumu zahŕňajúcu aj finančné prostriedky na periodickú tlač. Odporúčané sumy sú navrhnuté ako minimálne, ich výška má reflektovať skladbu používateľského zázemia, vrátane obsluhovanej servisnej populácie, ako sú študenti vysokých škôl a pod.
- 3) Špecifické miestne podmienky ako je demografická štruktúra, t.j. dvojazyčnosť alebo viacjazyčnosť populácie odporúčame zohľadniť v objeme finančných prostriedkov podľa percentuálneho zastúpenia inojazyčnej populácie. Rovnako knižničná obsluha širšieho používateľského zázemia, než je štatistický počet obyvateľov sídla knižnice, t.j. obsluha servisnej populácie by mala byť premietnutá do celkového objemu finančných prostriedkov na knižničné fondy.
- 4) Pri určovaní sumy na zabezpečenie knižničných fondov sa odporúča medziročné zvýšenie v nadväznosti na výšku inflácie v predchádzajúcom roku.
- 5) **Parameter: priemerná suma na 1 knižničnú jednotku v EUR**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre mestské a obecné knižnice (v EUR)	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice (v EUR)
1 - 500	7,5	–
501 – 1 000	7,5	–
1 001 – 2 000	7,5	–
2 001 – 3 000	8	–
3 001 – 5 000	8	–
5 001 – 10 000	9	10
10 001 – 20 000	9	10
20 001 – 40 000	9	10
40 001 – 60 000	9	10
60 001 – 100 000	9	10
100 001 a viac	9	10

Článok 5

Počet počítačov s pripojením na internet pre verejnosť

- 1) Pre zabezpečenie neobmedzeného prístupu k informáciám vrátane vzdialených informačných zdrojov je potrebná primeraná vybavenosť knižníc pracovnými stanicami pripojenými na internet.

- 2) **Parameter: počet počítačov s pripojením na internet prístupných verejnosti.**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre všetky typy knižníc
1 - 500	1
501 - 1 000	1
1 001 - 2 000	1
2 001 - 3 000	2
3 001 - 5 000	2
5 001 - 10 000	3
10 001 - 20 000	4 - 7
20 001 - 40 000	7 - 10
40 001 - 60 000	10 - 12
60 001 - 100 000	12 - 20
100 001 a viac	20 a viac

Článok 6 **Počet študijných miest**

- 1) Knižnica by mala vo svojich priestoroch poskytovať svojim používateľom možnosť prezenčného využívania dokumentov.
- 2) **Parameter: počet študijných miest na 1 knižnicu.**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre všetky typy knižníc
1 - 500	3 - 5
501 - 1 000	5 - 7
1 001 - 2 000	7 - 10
2 001 - 3 000	10 - 12
3 001 - 5 000	12 - 15
5 001 - 10 000	15 - 35
10 001 - 20 000	35 - 45
20 001 - 40 000	45 - 55
40 001 - 60 000	55 - 80
60 001 - 100 000	80 - 120
100 001 a viac	120 a viac

Článok 7 **Počet prevádzkových hodín pre verejnosť**

- 1) Rozsah a čas prevádzkových hodín pre verejnosť musí zohľadňovať možnosti prístupu používateľov ku knižničným a informačným službám.

- 2) **Parameter: počet prevádzkových hodín pre verejnosť týždenne.**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre všetky typy knižníc
1 - 500	3 - 5
501 - 1 000	5 - 8
1 001 - 2 000	8 - 10
2 001 - 3 000	10 - 20
3 001 - 5 000	20 - 30
5 001 - 10 000	30 - 40
10 001 - 20 000	40 - 45
20 001 - 40 000	45 - 52
40 001 - 60 000	52 - 54
60 001 - 100 000	54 - 58
100 001 a viac	58 a viac

Článok 8 **Odporúčané výkony knižníc**

- 1) **Parameter: priemerný počet výpožičiek na 1 zamestnanca vykonávajúceho knihovnícke činnosti (na prepočítaný stav).**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre všetky typy knižníc
1 - 500	8 000
501 - 1 000	8 000
1 001 - 2 000	10 000
2 001 - 3 000	11 000
3 001 - 5 000	13 000
5 001 - 10 000	14 000
10 001 - 20 000	15 000
20 001 - 40 000	15 000
40 001 - 60 000	15 000
60 001 - 100 000	15 000
100 001 a viac	15 000

2) **Parameter: priemerný počet výpožičiek na 1 obyvateľa**

Počet obyvateľov sídla knižnice		Odporúčaná hodnota pre mestské a obecné knižnice	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice
1 – 500	základná úroveň	1	–
	vyššia úroveň	2	–
501 – 1 000	základná úroveň	1	–
	vyššia úroveň	2	–
1 001 – 2 000	základná úroveň	1	–
	vyššia úroveň	2	–
2 001 – 3 000	základná úroveň	2	–
	vyššia úroveň	4	–
3 001 – 5 000	základná úroveň	3	–
	vyššia úroveň	5	–
5 001 – 10 000	základná úroveň	4	10
	vyššia úroveň	6	15
10 001 – 20 000	základná úroveň	4	8
	vyššia úroveň	6	12
20 001 – 40 000	základná úroveň	4	7
	vyššia úroveň	6	9
40 001 – 60 000	základná úroveň	4	6
	vyššia úroveň	6	8
60 001 – 100 000	základná úroveň	3	5
	vyššia úroveň	5	8
100 001 a viac	základná úroveň	2	2
	vyššia úroveň	4	3

3) **Parameter: percento používateľov z počtu obyvateľov**

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre obecné a mestské knižnice	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice
1 - 500 základná úroveň	7	–
vyššia úroveň	9	–
501 – 1 000 základná úroveň	7	–
vyššia úroveň	9	–
1 001 – 2 000 základná úroveň	7	–
vyššia úroveň	9	–
2 001 – 3 000 základná úroveň	8	–
vyššia úroveň	10	–
3 001 – 5 000 základná úroveň	8	–
vyššia úroveň	12	–
5 001 – 10 000 základná úroveň	8	25
vyššia úroveň	12	30
10 001 – 20 000 základná úroveň	10	18
vyššia úroveň	15	25
20 001 – 40 000 základná úroveň	10	15
vyššia úroveň	15	22
40 001 – 60 000 základná úroveň	10	14
vyššia úroveň	12	20
60 001 – 100 000 základná úroveň	7	13
vyššia úroveň	8	18
100 001 a viac základná úroveň	3	3
vyššia úroveň	6	6

4) Parameter: obrat knižničných fondov

(výpočet podľa normy STN ISO 11 620 : počet výpožičiek bez výpožičiek periodík deliť počtom knižničných jednotiek)²

Počet obyvateľov sídla knižnice		Odporúčaná hodnota pre mestské a obecné knižnice	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice
1 - 500	základná úroveň	0,3	–
	vyššia úroveň	0,5	–
501 – 1 000	základná úroveň	0,3	–
	vyššia úroveň	0,5	–
1 001 – 2 000	základná úroveň	0,5	–
	vyššia úroveň	1,5	–
2 001 – 3 000	základná úroveň	1	–
	vyššia úroveň	1,5	–
3 001 – 5 000	základná úroveň	1	–
	vyššia úroveň	1,5	–
5 001 – 10 000	základná úroveň	1	1,3
	vyššia úroveň	1,5	1,6
10 001 – 20 000	základná úroveň	1	1,5
	vyššia úroveň	1,5	2
20 001 – 40 000	základná úroveň	1	1,5
	vyššia úroveň	1,5	2
40 001 – 60 000	základná úroveň	1	1,5
	vyššia úroveň	1,5	2
60 001 – 100 000	základná úroveň	1	1,5
	vyššia úroveň	1,5	2
100 001 a viac	základná úroveň	1	1
	vyššia úroveň	1,5	1,8

Článok 9

Všeobecné princípy zabezpečovania slobodného prístupu k informáciám a informačným zdrojom prostredníctvom verejných knižníc

- 1) Verejná knižnica zabezpečuje slobodný prístup k informáciám verejnosti z vlastných knižničných fondov a sprístupňovaním vonkajších informačných zdrojov.
- 2) Knižnica zabezpečuje prístupnosť informácií jednotlivcom a skupinám ľudí so špeciálnymi potrebami t. j. ľuďom z rozličných kultúr a etnických skupín, ľuďom s postihnutím, napríklad nevidiaci a slabozrakí, so zhoršeným sluchom a nepočujúci, ľudia pripútaní k domovu, inštitucionálne obmedzení ľudia, napr. v nemocniciach a pod.

² STN ISO 11 620 Informácie a dokumentácia. Ukazovatele výkonov knižníc. Bratislava : SÚTN 2000, 34 s.

- 3) Knižnica umožňuje vzdialený prístup k informáciám o knižnici a poskytovaných službách prostredníctvom svojej webovej stránky. Webová stránka je spracovaná v súlade so štandardami prístupnosti webových stránok³.
- 4) Umiestnenie knižnice má zohľadňovať jej dostupnosť 15 minút chôdze alebo verejným dopravným prostriedkom hromadnej dopravy. Ak vzdialenosť presiahne uvedenú dostupnosť, je potrebné zabezpečiť knižnično-informačné služby zriadením pobočky alebo mobilnou knižnicou.
- 5) Pri zabezpečovaní knižnično-informačných služieb sa odporúča rešpektovať Manifest UNESCO o verejných knižniciach⁴ a smernicu IFLA/UNESCO Služby verejných knižníc⁵.

Článok 10

Vyhodnocovanie plnenia štandardov verejných knižníc

- 1) Vyhodnocovanie plnenia štandardov realizuje:
 - 1.1. na miestnej úrovni zriaďovateľ knižnice,
 - 1.2. na regionálnej úrovni príslušná regionálna knižnica,
 - 1.3. na krajskej úrovni príslušná regionálna knižnica s krajskou pôsobnosťou,
 - 1.4. na celoštátnej úrovni výberovo v prípade realizácie benchmarkingu inštitúcia poverená jeho realizáciou

Článok 11

Tento metodický pokyn nadobúda účinnosť 1. júna 2010.

Marek Maďarič
minister kultúry

³ Zákon č. 275/2006 o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky z 8. septembra 2008 č. MF/013261/2008-132 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy.

⁴ Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach.

⁵ Služby verejných knižníc. Smernice IFLA/UNESCO pro rozvoj. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2002. 127 s. ISBN 80-85851-14-8. Dostupné aj na internete: <http://www.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/ifla.pdf>.